

Kennisplatform

ElektroMagnetische Velden

RIVM | TNO | DNV GL
GGD GHOR NEDERLAND
AGENTSCHAP TELECOM
ZONMW | MILIEU CENTRAAL

Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid

Jaarverslag 2017

April 2018

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding**
- 2 Activiteiten 2017**
 - 2.1 In gesprek met de maatschappij
 - 2.2 Kennisberichten en memo's binnen themapijlers
 - 2.3 Eerste indrukken en korte nieuwsberichten
 - 2.4 Overige ondersteuning
- 3 Kennisplatform EMV - onderdelen**
 - 3.1 Communicatieforum
 - 3.2 Wetenschapsforum
 - 3.3 Bestuur
 - 3.4 Platformbureau

Bijlage 1

Activiteiten Kennisplatform in 2017

Bijlage 2

Overzicht bestuursleden in 2017

Bijlage 3

Financieel overzicht over verslagperiode

Bijlage 4

Organisaties Klankbordgroep EMV uitgenodigd in 2017

1 Inleiding

Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid (Kennisplatform EMV) is eind 2015 een nieuwe fase ingegaan. Kenmerkend voor deze komende periode is dat de kennis- en communicatieactiviteiten meer gegroepeerd zijn rond herkenbare thema's. In 2017 waren dat de themapijlers "Laagfrequente EMV" en "Radiofrequente EMV". Binnen deze themapijlers is er naast de meer bekende bronnen van EMV vanuit de elektriciteitsvoorziening (hoogspanningslijnen) en mobiele communicatie (zendmasten en mobiele telefoons) ook aandacht voor nieuwe technologie en specifieke situaties.

In de bestuursvergadering van 16 april 2015 is als het centrale thema van het Kennisplatform EMV in 2015-2019 overeengekomen:

"De samenleving helpen omgaan met technologische en maatschappelijke ontwikkelingen door het duiden van de kennis met aandacht voor keuzemogelijkheden voor overheden, burgers (die apparaten aanschaffen of in de buurt van bronnen wonen), ondernemers, onderwijs en onderzoek."

Het Kennisplatform EMV heeft als kerntaak:

- a. Het duiden van de wetenschap: het voorzien in wetenschappelijk gefundeerde informatie op het gebied van EMV en gezondheid. Uitgangspunt hierbij is dat de informatie voor professionals en burgers bruikbaar is voor een standpuntbepaling ten aanzien van EMV.

Additionele taken van het Kennisplatform EMV kunnen zijn:

- b. Het proactief en reactief adresseren van actuele maatschappelijke vragen over elektromagnetische velden, zodanig dat de maatschappij in brede zin waaronder burgers, pers, professionals van overheden en bedrijfsleven, daarvan kennis kan nemen en gebruik kan maken. Waar mogelijk, wordt tevens proactief een handelingsperspectief in beeld gebracht. Het Kennisplatform EMV fungeert niet als actief hulpverlenende instantie.
- c. Het organiseren en faciliteren van interactie tussen relevante stakeholders om verschillen in visies en interpretaties te verhelderen. Deze interactie vindt plaats in algemene zin in de Klankbordgroep, en meer specifiek voor bepaalde deelonderwerpen in ad-hoc denkgroepen (gevormd uit vertegenwoordigers van de KP-deelnemers en van de stakeholders, eventueel aangevuld met andere deskundigen). De denkgroep zijn niet alleen belangrijk voor reflectie en formulering van interpretaties, maar vooral ook om mogelijke handelingsperspectieven in beeld te brengen. Hieruit kunnen voorstellen voor acties volgen, die aan het Bestuur van het Kennisplatform EMV worden voorgelegd.

Het Kennisplatform EMV stelt zich ten doel deze taken op objectieve wijze te vervullen, onafhankelijk van belangen van bedrijfsleven, maatschappelijke groeperingen en vigerend overheidsbeleid. Het Kennisplatform EMV en alle deelnemende organisaties gebruiken hun netwerk en middelen om de berichten en overige informatie van het Kennisplatform EMV publiek te maken om een zo breed mogelijke doelgroep te bereiken.

Het Kennisplatform EMV streeft ernaar om informatie te leveren die past binnen de actuele maatschappelijke informatiebehoefte en wetenschappelijke ontwikkelingen. Producten kunnen bestaan uit kennisberichten (over een "breed" onderwerp, mede gebaseerd op maatschappelijke reflectie), memo's, eerste indrukken (over een recente publicatie of een deelonderwerp) en videofilmmpjes. Daarnaast zal worden geïnventariseerd of andere vormen van publiekscommunicatie effectief kunnen worden ingezet. Alle informatie wordt gepubliceerd op de website.

2 Activiteiten 2017

In 2017 lag de nadruk binnen het Kennisplatform EMV op het opnieuw organiseren van de informatievoorziening door het Kennisplatform. Oorspronkelijk is het Kennisplatform opgericht om professionals te ondersteunen bij hun communicatie over EMV, maar enkele jaren geleden is besloten om de maatschappij als geheel als doelgroep te beschouwen. Dit betekent dat de vorm van de informatievoorziening daarop afgestemd moet zijn: eenvoudige, korte gemakkelijk toegankelijke informatie in plaats van papieren kennisberichten.

In 2017 is binnen het Kennisplatform een nieuwe werkwijze doorgevoerd, die enerzijds gericht is op betere samenwerking tussen de fora en de individuele deelnemers, anderzijds op het op efficiënte wijze realiseren van de bovengenoemde berichtgeving richting de maatschappij.

De inhoudelijke activiteiten werden in 2017 ingedeeld in twee themapijlers. De themapijlers zijn:

- Laagfrequente EMV (bijvoorbeeld van elektriciteitsnetwerken)
- Radiofrequente EMV (bijvoorbeeld mobiele telefonie en overige draadloze communicatie).

2.1 In gesprek met de maatschappij

Klankbordgroep Elektromagnetische Velden en Gezondheid

De Klankbordgroep EMV is opgericht om te signaleren welke vragen er spelen in de maatschappij en om de producten van het Kennisplatform daaraan te toetsen. De Klankbordgroep bestaat uit landelijke organisaties die opkomen voor specifieke belangen van bijvoorbeeld burgers, bedrijven, werknemers, werkgevers en overheid, maar geen onderdeel uitmaken van het Kennisplatform. Met ingang van 2016 worden er in de bijeenkomst geen inhoudelijke wetenschappelijke onderwerpen besproken; dat gebeurt in voorkomende gevallen in denkgroepen binnen de themapijlers.

De bijeenkomst van de Klankbordgroep EMV op 27 maart 2017 stond vooral in het teken van de presentatie van en discussie over de resultaten van het eind 2016 uitgevoerde consumentenonderzoek om de informatiebehoefte over EMV en gezondheid onder burger te peilen.

Daarnaast werden de geplande activiteiten voor 2017 (samengevat in een concept-Jaarplan) voorgelegd aan de Klankbordgroep. Nadrukkelijk geldt hierbij dat het Kennisplatform er is voor de maatschappij als geheel. Ook werden de activiteiten in 2016 toegelicht.

Uitwerking maatschappelijke informatiebehoefte

In 2016 is gestart met een verkenning, waarbij met belangen-vertegenwoordigende organisaties van overheden, burgers en ondernemers wordt gesproken over de EMV-informatiebehoefte in de maatschappij. In de praktijk blijkt dat het vooral moeilijk is de informatiebehoefte van de bevolking te peilen. In het algemeen lijkt "de gemiddelde Nederlander" weinig behoefte te hebben aan informatie, totdat er iets in zijn/haar omgeving gebeurt waardoor er wel behoefte aan informatie ontstaat. Voorbeelden van zo'n aanleiding zijn de geplande aanleg van een hoogspanningslijn of de plaatsing van een zendmast.

Daarom is er eind 2016 een beperkt consumentenonderzoek uitgevoerd om een beter beeld te krijgen van de vragen, opvattingen en zorgen die leven binnen de bevolking rondom EMV en gezondheid. Zowel uit de gesprekken als uit het onderzoek volgde dat de bevolking en professionals vooral behoefte hebben aan gemakkelijk leesbare en toegankelijke informatie via de website, bij voorkeur in de vorm van vragen en (korte) antwoorden.

2.2 Kennisberichten en memo's binnen themapijlers

2017: nieuwe vorm van berichten en nieuwe werkwijze binnen platform

In 2016 is gestart met het opstellen van twee nieuwe kennisberichten en een nieuw memo. Van deze drie berichten is eind 2016 een concept besproken in het Wetenschapsforum en het Communicatieforum. Door de inzichten uit de maatschappelijke verkenning en het consumentenonderzoek is in 2017 besloten om deze kennisberichten en memo niet als "pdf-versies" te publiceren, maar om te zetten in web-based vragen en antwoorden die aansluiten bij de informatiebehoefte (wat zijn de vragen) en de behoefte aan begrijpelijke en eenvoudig toegankelijke informatie gericht op burgers. Dit omzetten besloeg het grootste deel van de inspanningen in 2017.

Deze nieuwe vorm van berichtgeving vereiste tevens een andere werkwijze binnen de fora, tussen de fora en tussen de deelnemers. De samenwerking tussen Wetenschapsforum en Communicatieforum is verbeterd, door al in een vroeg stadium de vraag "hoe communiceer je deze informatie naar de maatschappij" centraal te stellen. Het begrijpelijk maken van de informatie voor een grotere doelgroep (de maatschappij als geheel) betekent ook dat extra zorgvuldige afwegingen noodzakelijk zijn om de wetenschappelijke correctheid zoveel mogelijk in stand te houden zonder "toe te geven" op de leesbaarheid.

Om de web-based berichtgeving mogelijk te maken bleek het noodzakelijk om de website van het Kennisplatform EMV volledig opnieuw in te richten. Dit proces is eind 2017 ingezet en zal in de eerste helft van 2018 worden afgerond.

Themapijler "Laagfrequente EMV"

De basisinformatie uit het in 2016 opgestelde concept-kennisbericht "Elektriciteit in en om het huis" is omgezet naar web-based informatie waarbij gebruik wordt gemaakt van eenvoudige infographics. Dit bericht moet inzicht gaan verschaffen waar en hoe mensen worden blootgesteld aan EMV van bronnen samenhangend met de elektriciteitsvoorziening, hoe sterk de velden bij deze bronnen zijn en wat er bekend is over mogelijke gezondheidsrisico's bij deze bronnen.

Gekoppeld aan dit Kennisbericht zal ondersteunende informatie worden opgezet ten behoeve van professionals die ook EMV-vragen vanuit de bevolking krijgen, zoals installateurs, call center medewerkers, consumentenorganisaties en leveranciers van consumentenapparatuur. Dit vindt plaats in de afrondingsfase van de plaatsing op de website van de bovengenoemde teksten in 2018.

Voor het memo "Werken met en ondergaan van MRI" is gestart met het verzamelen en doornemen van wetenschappelijke publicaties. Door de prioritering bij het omzetten van de twee nieuwe kennisberichten en het nieuwe memo in 2017 is besloten om de uitwerking van het memo over MRI door te schuiven naar en af te ronden in 2018.

Themapijler "Radiofrequente EMV"

De basisinformatie uit het concept-kennisbericht "Mobiele communicatie en gezondheid" is omgezet naar web-based informatie waarbij gebruik wordt gemaakt van eenvoudige infographics. Dit bericht geeft een overzicht en update van de informatie die de afgelopen jaren door het Kennisplatform is opgesteld.

Gekoppeld aan dit Kennisbericht zal ondersteunende informatie worden opgezet ten behoeve van professionals die ook EMV-vragen vanuit de bevolking krijgen, zoals installateurs, call center medewerkers, consumentenorganisaties, verkooppunten van apparatuur voor draadloze communicatie. Dit vindt plaats in de afrondingsfase van de plaatsing op de website van de bovengenoemde teksten in 2018.

Memo "Nieuwe technologie"

Dit memo was oorspronkelijk ondergebracht in een separate pijler. De onderwerpen vallen zowel in de themapijler "Laagfrequente EMV" als in de themapijler "Radiofrequente EMV". De basisinformatie uit het

memo over omgaan met "nieuwe technologie waarbij EMV een rol speelt" is omgezet naar web-based informatie waarbij gebruik wordt gemaakt van infographics. Hierbij wordt in eerste instantie aandacht besteed aan de thema's: draadloze verbindingen in huis, een energiezuinig huis en elektrisch vervoer. Aan dit memo kunnen eventueel later andere thema's worden toegevoegd door de modulaire opzet.

Memo "Vraagtekens bij gebruik van de Standard der Baubiologische Messtechnik (SBM-2015)"

Dit memo is opgesteld omdat deelnemers in het Kennisplatform steeds vaker vragen krijgen over deze SBM-richtwaarden. De SBM-richtwaarden in deze documenten wijken af van de blootstellingslimieten die in Nederland worden gehanteerd en die van Europese aanbevelingen en richtlijnen zijn afgeleid. Dit zorgt voor verwarring en onduidelijkheid bij burgers en professionals.

2.3 Eerste indrukken en korte nieuwsberichten

Voorlichting staat of valt met snelle en accurate informatievoorziening. Het Kennisplatform heeft in 2017 door middel van verspreiding van 3 Eerste indrukken (zie Bijlage 1) gezorgd voor snelle informatie voor de professionals. Hierdoor hebben zij snel een toelichting gekregen op de wetenschappelijke, technische en maatschappelijke achtergronden van wetenschappelijke publicaties en overige berichten in de media. Eerste indrukken hebben een belangrijke rol bij het inhoudelijk actueel houden van de uitgebrachte kennisberichten.

Het Kennisplatform stelt eerste indrukken op over:

- Publicaties die nieuwe inzichten geven over gezondheidseffecten van elektromagnetische velden;
- Publicaties die bestaande inzichten bevestigen, maar opvallend goed zijn uitgevoerd;
- Publicaties waarover in de media wordt bericht;
- Publicaties waarover een deelnemer in het Kennisplatform een bericht wenst.

In principe stelt het Kennisplatform daarbij een eerste indruk op die desgewenst verder uitgewerkt wordt tot een uitgebreider bericht. Met behulp van deze combinatie van berichten worden professionals snel geïnformeerd en worden kennisberichten over onderwerpen actueel gehouden. De aan het Kennisplatform deelnemende organisaties beoordelen daarvoor dagelijks wetenschappelijke publicaties.

Daarnaast zijn in 2017 twee korte nieuwsberichten op de website geplaatst die naar het oordeel van het Kennisplatform belangrijk kunnen zijn voor professionals.

Het aantal opgestelde eerste indrukken was in 2017 lager dan verwacht. Dit heeft twee redenen:

- In 2017 werden publicaties verwacht van de Gezondheidsraad (update advies over hoogspanningslijnen) en het NTP-onderzoek in de Verenigde Staten. Beide publicaties leveren mogelijk nieuwe inzichten op en mogelijk publiciteit, zodat er ruimte werd gereserveerd voor (minimaal) twee eerste indrukken. Beide publicaties zullen in de eerste helft van 2018 verschijnen, zodat in 2018 extra inspanning hiervoor zal worden gevraagd.
- Het aantal overige wetenschappelijke publicaties in 2017 leverde slechts in geringe mate nieuwe inzichten op.

2.4 Overige ondersteuning

Naast de Kennisberichten, Memo's en Eerste Indrukken biedt het Kennisplatform ook ad-hoc ondersteuning bij vragen vanuit de maatschappij (zie Bijlage 1). In 2017 is meegewerkt aan cursussen (basiscursus over antennevraagstukken; PAO-Techniek cursus over EMV; opleiding stralingsdeskundigen), is ondersteuning geboden bij concrete vragen van overheden (Tweede Kamer, Ministeries en gemeenten) en zijn diverse vragen vanuit de bevolking via het Kennisplatform EMV

afgevangen en zoveel mogelijk doorgeleid naar de daarvoor geëigende organisaties. Ook is medewerking verleend aan een aantal publicaties in de media.

In het kader van eerder gemaakte afspraken is het telefoonteam van de informatielijn van de Stichting EHS een training aangeboden van 113 Online over het omgaan met mensen die bellen met suïcidale gedachten.

3 Kennisplatform EMV - onderdelen

3.1 Communicatieforum

In het Communicatieforum zitten vertegenwoordigers van alle deelnemende organisaties, van sommige organisaties zijn er meerdere personen betrokken vanwege de verschillende expertises. Voorzitter van het forum is dr. F. (Fred) Woudenberg, werkzaam bij de GGD Amsterdam. Het Communicatieforum heeft binnen het Kennisplatform een centrale rol bij de signalering van maatschappelijke vragen die zwaar wegen bij het bepalen van onderwerpen voor publicaties en activiteiten. De leden van het Communicatieforum functioneren als linking pin tussen het Kennisplatform en de deelnemende organisaties en vormen een belangrijk klankbord bij de totstandkoming van de communicatiewijze van het Kennisplatform.

In 2017 heeft het Communicatieforum zich gericht op:

- Uitwerking resultaten maatschappelijke verkenning en consumentenonderzoek: conclusies ten aanzien van doelen en doelgroepen
- Werken volgens de "nieuwe aanpak": bredere en meer toegankelijke benadering van verschillende thema's, vormen van communicatie in relatie tot de beoogde doelgroep
- Meer samenhang tussen de verschillende berichten
- Verbeteren van de samenwerking met het Wetenschapsforum, communicatieve boodschap en vorm in vroeg stadium centraal stellen.

Daarnaast heeft het communicatieforum zich bezig gehouden met de communicatieve voorbereiding van de diverse berichten (zie Bijlage 1).

3.2 Wetenschapsforum

Het Wetenschapsforum is het wetenschappelijk geweten van het Kennisplatform. Het zorgt voor de inhoudelijke kennis en houdt de stand van de wetenschap bij. Daarbij wordt speciaal gelet op de relevantie voor de Nederlandse situatie en wordt aangesloten bij vraagstukken over mogelijk handelingsperspectief. Voorzitter van het forum is prof. dr. R. (Rob) Hoppe, emeritus hoogleraar Policy & Knowledge, Universiteit Twente. De voorzitter is niet verbonden aan een van de in het kennisplatform deelnemende organisaties.

De afzonderlijke leden, elk vertegenwoordiger van hun eigen organisatie, zorgen ervoor dat de relevante inhoudelijke kennis van de organisaties binnen het Kennisplatform gedeeld wordt en streven naar overeenstemming over de duiding van de wetenschap en de maatschappelijke relevantie ervan.

Hoewel de Gezondheidsraad geen deelnemer is aan het Kennisplatform, is de Commissie Elektromagnetische Velden van de Gezondheidsraad als adviseur betrokken bij het Wetenschapsforum. Deze Commissie is ervaren in het beoordelen van wetenschappelijke informatie op het gebied van elektromagnetische velden. Het Kennisplatform overlegt de duiding van de wetenschappelijke ontwikkelingen met de Gezondheidsraad. Het Kennisplatform kan daarbij in reactie op nieuwe informatie of wetenschappelijke ontwikkelingen de Gezondheidsraad vragen om advies of nadere toelichting.

Het Wetenschapsforum heeft ook in 2017 aan kennisberichten, memo's en eerste indrukken gewerkt (zie Bijlage 1). Daarnaast gaf het Wetenschapsforum ook antwoord op vragen die gesteld werden vanuit deelnemende organisaties. De samenwerking met het Communicatieforum werd verbeterd, waarbij het Wetenschapsforum nadrukkelijk de wetenschappelijke correctheid van de informatie als doelstelling heeft gehanteerd, gezien de verschuiving naar begrijpelijker en makkelijk leesbare informatie.

3.3 Bestuur

Het bestuur van het Kennisplatform bestaat uit bestuursleden van deelnemende organisaties, waardoor tijdens de bijeenkomsten draagkrachtige afspraken kunnen worden gemaakt. De bestuursleden zijn benoemd door de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu. De voorzitter van het Kennisplatform is mr. dr. A.G.J.M. (Ton) Rombouts, tot 1 oktober 2017 burgemeester van 's-Hertogenbosch. Een overzicht van de bestuursleden in 2017 is opgenomen in Bijlage 2.

Naast de periodieke overleggen is het bestuur aanwezig geweest bij de bijeenkomst van de Klankbordgroep in 2017.

3.4 Platformbureau

Het Platformbureau is gehuisvest bij het RIVM te Bilthoven en is inhoudelijk verantwoording verschuldigd aan het bestuur van het Kennisplatform. Het bureau bestaat uit enerzijds structurele capaciteit die gehuisvest is bij het RIVM en anderzijds uit ondersteunende experts die werkzaam zijn bij de aan het Kennisplatform deelnemende instellingen. Het bureau staat sinds januari 2016 onder leiding van de algemeen secretaris, dr. ir. M.A.M. (Monique) Beerlage.

Het bureau heeft afspraken gemaakt met de deelnemende organisaties over de ondersteuning. In 2017 was dit onder andere bij het voorbereiden van 3 eerste indrukken, 2 memo's, 2 kennisberichten en het beantwoorden van de diverse ondersteuningsvragen. In Bijlage 3 is de vastgestelde en gerealiseerde begroting te vinden.

Om het Kennisplatform te helpen haar doelen te bereiken heeft het Platformbureau drie belangrijke taken:

- Het ondersteunen van bestuur en de fora. Hierbij valt te denken aan onder andere het organiseren van de vergaderingen en het zorgen van verslaglegging hiervan, de communicatie tussen de verschillende groepen van het Kennisplatform en het (laten) beantwoorden van vragen die binnenkomen via de verschillende deelnemende organisaties.
- Het organiseren van bijeenkomsten van eventuele Denkgroepen voor maatschappelijke reflectie op bepaalde thema's.
- Het organiseren van de Klankbordgroepbijeenkomst. Er wordt naar gestreefd om de Klankbordgroep eens per jaar bijeen te laten komen. De deelnemende klankbordgroeporganisaties kunnen zelf onderwerpen voorstellen. Op basis hiervan wordt vastgesteld welke vragen die in de maatschappij spelen prioriteit krijgen op de Klankbordgroepbijeenkomst, de daaraan verbonden activiteiten zoals de denkgroepen of bij het schrijven van kennisberichten.
- Het Platformbureau is het contactpunt voor media die vragen hebben over EMV of over verschenen kennisberichten over EMV. In de verslagperiode zijn ca. twintig gesprekken gevoerd met landelijke en regionale media.

Bijlage 1

In onderstaande tabel is een overzicht weergegeven van producten en externe activiteiten van het Kennisplatform EMV in 2017. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen concrete producten conform het Jaarplan 2017 en overige activiteiten.

Van elke activiteit is de daarbij behorende themapijler weergegeven:

- L: Laagfrequente EMV
- R: Radiofrequente EMV
- A: Algemene informatie en/of informatie in beide themapijlers

Activiteiten	Pijler	Status / toelichting
Producten Jaarplan 2017		
Kennisbericht (KB) "Elektriciteit in en om het huis"	L	In voorbereiding; inhoud omgezet naar naar toegankelijke web-based informatie
Ondersteunende informatie professionals elektriciteit	L	Nog niet gestart: informatie wordt ontleend aan de informatie in "Elektriciteit in en om het huis"
KB "Mobiele communicatie en gezondheid"	R	In voorbereiding; inhoud omgezet naar naar toegankelijke web-based informatie
Ondersteunende informatie professionals telecom	R	Nog niet gestart: informatie wordt ontleend aan het kennisbericht "Mobiele communicatie en gezondheid"
Memo "Omgaan met nieuwe technologie"	A	In voorbereiding; inhoud omgezet naar naar toegankelijke web-based informatie
Memo "Vraagtekens bij gebruik van de Standard der Baubiologische Messstechnik (SBM-2015)	A	Afgerond
Eerste indruk: Nederlandse huisartsen, bedrijfsartsen en arbeidshygiënisten onvoldoende geïnformeerd over elektrogevoeligheid	A	Afgerond
Eerste indruk: Nederlands onderzoek: Elektrogevoeligen niet in staat elektromagnetische velden waar te nemen	A	Afgerond
Eerste indruk: Nederlands onderzoek: Meer ALS als doodsoorzaak bij mannen die beroepsmatig werden blootgesteld aan sterke laagfrequente magneetvelden	L	Afgerond
Nieuwsbericht: Italiaanse rechter: vergoeding voor werknemer met hersentumor vanwege gebruik mobiele telefoon	R	Afgerond
Nieuwsbericht: Commissie voor de milieueffectrapportage publiceert factsheet 'Hoogspanningsnet en magneetveld'	L	Afgerond
Overige (externe) activiteiten		
Klankbordgroepbijeenkomst	L/R/A	
Cursus "antennevraagstukken"	R	Presentaties
Steunpunt Hoogspanningslijnen	L	Helpdesk
Cursus "Blootstelling aan elektromagnetische velden" PAO Techniek	A	Presentaties
Ondersteuning ministerie I&W bij Kamervragen over elektrohypersensitiviteit	A	
Ondersteuning gemeente Utrecht bij vragen over zendmast Lombok	R	
Ondersteuning GGD Gelderland Zuid en gemeente Lingewaai over radarinstallatie	R	Ondersteuning bij second opinion technisch rapport, vragen vanuit bevolking
Media: bijdrage aan Editie NL over elektrogevoeligheid	A	
Media: berichtgeving Editie NL over 5G	R	Doorgeleiding naar en afstemming met Agentschap Telecom
Media: beantwoording vragen NRC Factchecker "Naast je mobiel slapen slecht voor je gezondheid?"	R	
Media: beantwoording vragen Radio 1 Vandaag "Naast je mobiel slapen slecht voor je gezondheid?"	R	
Media: beantwoording vragen RTL nieuws over ALS bij beroepsmatige blootstelling	L	
Diverse vragen aan het Kennisplatform EMV	L/R/A	Eerste afvang, doorgeleiding naar organisaties

Bijlage 2

Overzicht bestuursleden in 2017

Voorzitter

Mr dr A.G.J.M. Rombouts

Deelnemer

Agentschap Telecom
GGD GHOR Nederland

DNV-GL

Milieu Centraal

RIVM

TNO

ZonMw

Bestuurslid

mr drs P.A. Spijkerman

dr H.A.M. Backx

(plv. A. van Iersel)

P. Vaessen

V. Dalm

Dr. Ir. B.P. Loos

E. Peeters

Henk Smid

(plv. dr ir J.O. de Boer / R. Manna MSc)

Bijlage 3

Financieel overzicht over verslagperiode

In de begroting voor de activiteiten in 2017 werd uitgegaan van de oorspronkelijke afspraken die door de Stichting Onafhankelijk Fonds Kennisplatform Nederland werden gemaakt met de financiers:

- Rijksoverheid (ministeries I&M en EZ samen)	EUR	420k
- Energienetwerkbeheerders (via Netbeheer Nederland)	EUR	350k
- Telecomproviders (KPN, Vodafone, T-mobile, Tele2 samen)	EUR	80k
- Totaal budget	EUR	850k

Van dit bedrag werd voor de Stichting Onafhankelijk Fonds Kennisplatform Nederland EUR 25k gereserveerd voor de onkosten en vergoedingen.

Het beschikbare beoogde budget voor het Kennisplatform EMV werd hiermee EUR 825k

In de loop van 2017 werd enige terughoudendheid betracht bij de bestedingen omdat het innen van de financiële bijdragen door de Stichting vertraging leek op te lopen.

Overzicht 2017

		Indicatief Budget (EUR)	Realisatie
1	Bureau: Capaciteit, huisvesting en materiele kosten	250.000	268.348
2	Ondersteuning Communicatieforum	70.000	41.380
3	Ondersteuning Wetenschapsforum	110.000	130.862
4	Vacatiegelden plus onkosten voorzitter	25.000	24.594
5	Organisatiekosten Klankbordgroep EMV, conferenties, vergaderingen, publicaties	40.000	3.520
6	Basisregeling deelname aan Kennisplatformactiviteiten - toonbankvragen - beoordeling publicaties	320.000	218.413
7	Elektronische Werkomgeving en voorbereiding nieuwe website en ICT structuur	10.000	13.607
8	Accountantskosten	p.m.	4.780
	Totaal	825.000	705.504

Ad 1 Extra ondersteuning bureau en secretariaat (overdracht secretariaatstaken)

Ad 2 Secretaris CF is tevens forumdeelnemer, overlap van werkzaamheden

Ad 3 Extra aandacht in discussies over wetenschappelijk correcte formuleringen

Ad 5 In 2017 geen denkgroepen georganiseerd (in overleg met fora, geen thema's geïdentificeerd)

Ad 6 In 2017 lag de prioriteit op verbetering interne samenwerking tussen fora en deelnemers en de efficiëntere werkwijze rond de grote kennisberichten en het memo. De grootste inspanning rond het MRI-memo is doorgeschoven naar 2018. Er werden minder eerste indrukken geschreven dan begroot, enerzijds omdat er relatief weinig opzienbarende publicaties verschenen, anderzijds omdat twee verwachte publicaties (een advies van de Gezondheidsraad en de eindpublicatie van het NTP-onderzoek) zijn uitgesteld. Deze zullen beiden in 2018 verschijnen, waardoor in 2018 extra inspanning vereist zal zijn.

Bijlage 4

Organisaties Klankbordgroep EMV uitgenodigd in 2017

Aanwezige deelnemende organisaties

Partners voor een Gezond Leefmilieu
TU Eindhoven
Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Ministerie van Economische Zaken
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Ministerie Defensie
Netbeheer Nederland
Gezondheidsraad
T-Mobile Nederland
Stralingsarts Sanifer bv / NVS
TenneT TSO
NVMBR
URSI
Voorzitter en Bestuursleden Kennisplatform EMV (GGD GHOR Nederland, Milieu Centraal, DNV GL)
Voorzitter en secretaris Wetenschapsforum
Voorzitter en secretaris Communicatieforum
Algemeen secretaris en secretariaat Kennisplatform EMV

Overige uitgenodigde deelnemende organisaties

ACOM Vakbond voor Defensiepersoneel; AFMP; Alliander; Arbo Unie; CPLD; DARE!!; Erasmus mc; FNV
Bondgenoten; KPN; Luchtverkeersleiding Nederland; Monet; Nederland ICT; Stichting EHS; Universiteit
Twente; Universiteit Utrecht; VUMC

Aanwezige toehoorders/organisatie

Agentschap Telecom
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Brainport Biotech Solutions
Ministerie Defensie
Leden van Wetenschapsforum en Communicatieforum

Overige uitgenodigde organisaties / belangstellenden

Antennebureau; Bert de Graaff MSc; Jans Consultancy; Schooneveld Advies; Stop UMTS; TU Delft;
UMC Utrecht; Wilhelmina Hoedjes; WUR.